

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Leto XXVI. Štev. 2 (824)

T R S T - 31. januarja 1974

100 lir

Vsiljeni referendum

Poskus ločevanja delovnih ljudi

Kocka je padla. Kljub naporom resno zavzetih, ki jim je bila prej pri srcu resna problematika družbenih reform, kot pa «vojna duhov», bo pomladi izvedeno v Italiji ljudsko glasovanje o tem, ali naj iz zakonodaje odpravimo razporoko.

Komunisti smo se od vsega začetka zavzemali za to, da bi — že pri sprejemanju zakona o ločitvi — v parlamentu v stikih in pogovorih upoštevali tudi mnenja tistih, ki se opredeljujejo po izročilih katoliške vere in jim sledijo. Kajti prepričani smo, da gre za spremembe družinskega prava, ki ne morejo mimo občutljivosti vse družbene skupnosti in še posebej mimo čustev pomembnega dela prebivalstva. Ni smo želeli, da bi s številčno premočjo v parlamentu vsiliti svoje volje drugim, ki se z nami in drugimi laičnimi skupinami ne strinjajo. Zato pa tudi ne maramo, da bi se stanje obrnilo in da bi spet kakršnakoli številčna večina vsiljevala, zato ker je večina, svojo voljo manjšini, posebno še, ko se ta volja odraža v najintimnejših človeških odnosih, v zasebno življenje zakoncev, moža in žene.

Komunisti smo bili, in smo danes, odločno za reformo družinskega prava, ki naj — ne samo z juridičnimi formulami, temveč predvsem z družbeno-gospodarskimi posegi — zares zagotovi popolno moralno, pravno, gmotno enakopravnost med možem in ženo. V tem okviru smo tudi za to, da imajo zakonci pravico, da jim družba formalno potrdi stanje, ko družinskih vezi med njima ni več, ko so že toliko let narazen, ko je mož v zaporu ali je že skušal ženo ali deco iz sovraštva umoriti.

Kajti to določa obstoječi zakon o ločitvi: družba, se pravi sodnik, ne ugotavlja kapric te ali one filmske igralka, pač pa obstoječe stanje družin, ki so se že zdavnaj razdrle.

Zapisali smo že, da govorimo o pravici in ugotavljanju že zdavnaj obstoječega stanja v družinskem razmerju, nikakor pa ne o obvezi. Gre, stratka, za civilno svoboščino, ki s svojim obstojem dopušča državljanom ki so sklenili, da svoje življenje uravnajo po svojih moralnih izročilih in verskem prepričanju, da s svojo svobodno izbiro poudarijo zakramentalnost zakon-

(Nadaljevanje na 2. strani)

STOJAN SPETIČ

Prepoved tečaja slovenskega jezika naj se razveljavi!

Prepoved slovenskega pošolskega pouka v Beneški Sloveniji dobiva čedalje večji in resnejši politični pomen. Pristojne oblasti niso razveljavile tega ukrepa, ki je v popolnem protislovju z vsemi demokratičnimi načeli. Zaradi tega ta zadeva postaja politično nevarna.

Prav gotovo je, da v tem primeru ne gre za navaden birokratski spor, za vprašanje, ki naj ga reši ta ali oni urad.

Postavlja se vprašanje, kakšno vlogo ima deželna ustanova kot temeljni element prenavljanja ustroja republike.

Prenavljanje bi moralo in mora spremeniti staro in neustrezno ureditev, odpraviti nazadnjaško in okostenelo miselnost birokratov in politikov, ministrstev, središč oblasti v Rimu in na periferiji.

Prepoved pouka v slovenskem jeziku v demokratični in moderni državi potrjuje, da bi bilo nevarno opustiti bitko, pokazati negotovost zaradi okostenelega, nacionalističnega in reakcionarnega odpora; tembolj nevarno tudi zato, ker gre za vprašanja demokracije.

Prizadeta je ne le slovenska narodnostna skupnost naše dežele, temveč tudi pravica, vloga in prestiž deželne ustanove. Od tu izhaja nujnost vztrajanja v zahtevi, naj se prepoved razveljavi; od tu zahteva,

(Nadaljevanje na 3. strani)

MARIO COLLI

Manifestacija v tržaškem Avditoriju. O njej poročamo na 6. strani.

Vsiljeni referendum

(Nadaljevanje s 1. strani)

ske vezi in torej njeno neločljivost. Vere pa ne more nihče vtepati ljudem v srca s pomočjo zakona in karabinjerjev, ker je srednji vek že zdavnaj za nami.

Prav zakon o ločitvi pa je postal za mračnjaške sile desne reakcije v Italiji izgovor, da bi s pomočjo referendumu dosegli svoje zgolj politične cilje.

Mar še kdo verjame, da je ljudem, kot so Almirante, Andreotti, Lombardi in Gedda kaj mar za družinske razmere italijanskega ljudstva? Njim gre za to, da se pred referendumom o razporoki ustvari zmeda, drastična ločitev duhov kot za časa hladne vojne, križarska vojna proti brezbožnemu komunizmu... Kajti reakcija ve, da spričo nastale gospodarske in politične krize, ki je zajela že celotno Zahodno Evropo, dozoreva v širokih slojih družbe spoznanje o neizogibnosti novega razvojnega in družbenega modela, korenitih reform, ki naj slone na sodelovanju vlade z delavskimi organizacijami in naj izhajajo iz novih zunanje-političnih odnosov do dežel tretjega sveta. Brez komunistov pa si takih rešitev ne moremo omisliti.

Proti napredku, po celem desetletju spletak in krvavih zarot (od «škandala Sifar» do civilno-vojaške zarote «Vetrnica»), delujejo mračne sile demokratske desnice in odkritega fašizma, za njimi pa trdno stoje gospodarski krogi, ki bi jih zares oškodovale reforme in novi razvojni model za Italijo, ko bi se otrešli potrošniških mitov.

Zadnji poskus, kako zasejati med delavstvo, ljudske množice, razdor je referendum o ločitvi.

Kajti bil bi prav ta referendum, ki ga hoče desnica (glej histerični aktivizem MSI, ki ga spremlja občasno pokanje bomb, od Neaplja do Milana) pravi triumfalni pohod ločevanja duhov.

Poskus ločevanja delavcev, ki so skupaj stavkali za reforme, zaradi različnih moralno-verskih načel.

Poskus ločitve ljudskih množic od parlamenta, ki je izglasoval zakon o razporoki. Fašisti in katoliška desnica bi očitno radi odtujili demokratski zakonodajni organ od ljudskih množic in to odtujitev izkoriščali, neglede na izid referenduma. En del bi vsekakor v porazu čutil svoj odpor.

Poskus ločevanja ljudskih množic kmečkega in nerazvitega italijan-

skega Juga, ki je v ospredju vseh zahtev delavskega razreda, od sil napredka, da bi se spet obudil duh Reggia Calabrie in Ciccia Franca.

Poskus ločevanja političnih sil, razbitje dosedaj obstoječega razmerja sil med antifašisti in osamljenimi fašisti. Kajti v referendumu bi rada desnica ustvarila klerofašistično fronto med DC in MSI, in se spopadla z ostalimi silami, predvsem pa najmočnejšo stranko iz vseh laičnih skupin - s komunisti.

Pomislimo samo za trenutek, kako bi reagirali fašisti, še bi jim ljudstvo dalo, skupaj z desnico DC, absolutno večino glasov. Kričali bi, da jim ljudstvo kaže pot na oblast, da je treba obstoječe politično stanje korenito (in vemo, kaj za fašiste pomeni korenito) spremeniti.

Prepričani smo, da bodo ljudje razumeli smisel tega referendumu, tega političnega nebodigatreba, ki nam ga vsiljuje desnica. Prav je, da opozorimo vse, prijatelje in nasprotnike, da bomo šli komunisti v boj za zmago pri ljudskem glasovanju, ker samo tako lahko to vprašanje spravimo «ad acta» in se nato lotimo resnih problemov italijanske družbe. Desnica, ki je z izgovorom ločitve v družinah skušala zahrbtno napasti demokracijo in napredek, mora spoznati v izidu ljudskega glasovanja svoj poraz.

Prav zato z zadovoljstvom spoznavamo, da so resni, trezni, odgovorni politiki krščanskega svetovnega nazora spoznali, da tu ne gre za versko vojno, pač pa za manevre desnice. Opredelili so se proti referendumu najprej, nato pa poudarili, da bodo pozvali volilce, naj glasujejo za državljansko pravico o ločitvi. Ne samo zato, ker se zavedajo, da je državljanska svoboda znak napredka, državljanske prepovedi pa jalovo načelo reakcije. Tudi zato, ker jim je na dlani politična vsebina tega dejanja, ka-

terega izid bo še dolgo pogojeval ves razvoj Italiji.

V mislih imamo predstavnike demokratske levice, pomembne akliste, pri nas pa skupimo mladih slovenskih kristjanov in krščanske socialiste okoli «Novega lista». S svojim spoznanjem so slednji dokazali, da se tudi zavedajo, kako škodljivo bi bilo ločevanje med Slovenci, ki si prav od enotnosti največ obetamo. Še tembolj bi bilo škodljivo, če bi se del Slovencev opredelil, zaradi politične neobčutljivosti, za izbire svojih zakletih sovražnikov: demokristjanske desnice in neofašistične MSI.

Komunisti bomo tudi tokrat izpolnili do konca svoje odgovorne dolžnosti. Pri tem nam bo, kot slovenskih komunistom, osnovno vodilo potreba po utrjevanju enotnih vezi, ki so se v desetletjih skovale med našim ljudstvom. Nepopravljivo škodo bi storili, če bi jih raztrgali v trenutku idejne nestrpnosti. Kajti to si želijo naši nasprotniki, tisti, ki nasprotujejo zakonu o ločitvi, zato ker nasprotujejo vsem državljskim in ustavnim svobodam. Tudi svobodam narodnih manjšin.

Obnovite naročnino

SPOROČILO UREDNIŠTVA

Iz tehničnih razlogov bomo drugi del študije o gospodarskih vprašanjih Gorice objavili v prihodnji številki.

Prosimo za razumevanje.

Prejeli smo pismo, v katerem je med drugim rečemo:

«Odbor prosvetnega društva Slovenec v Borštu je na svoji seji, ki je bila dne 10. t.m. ugotovil, da vsebina članka, ki ga je objavil Primorski dnevnik ob 29. obletnici junaške smrti partizanov v bunkerju v Borštu, ni resnična.

Odbor PD Slovenec, ki predstavlja svojih 150 članov in v imenu vseh vaščanov pojasnjuje piscu članka sledeče:

Ob 25-letnici osvoboditve in sicer 25.4.1970 je PD Slovenec s sodelovanjem občinske uprave v Dolini odkrilo spominsko ploščo na pročelju hiše št. 89, kjer je bil bunker in so padli junaške smrti partizani, omenjeni v članku. Ploščo je postavila dolinska občinska uprava, odkril pa jo je župan Dušan Lovriha. Na tej proslavi so poleg domačega prosvetnega društva sodelovala tudi prosvetna društva Vodnik iz Doline in Prešeren iz Boljunca ter godba na pihala iz Brega. Na povabilo dolinske občine so bili na proslavi navzoči svojci padlih, predstavniki Zveze borcev iz Kopra, Izole in Tolmina. Prisotni so bili tudi bivši soborci padlih, ki sedaj živijo v Jugoslaviji in tudi njihov komandant.

Vaščani iz Boršta se prav dobro spominjamo padlih vaščanov in vseh padlih za svobodo in boljšo bodočnost našega naroda».

V pismu je dalje rešeno, da je omenjeni članek zbudil veliko nezadovoljstvo med vaščani.

PRIPIS UREDN.: Primorski dnevnik je pojasnil neljubo netočnost.

Osrednja PREŠERNOVA PROSLAVA v Trstu

bo v petek, 8. februarja 1974
ob 20,30 v Kulturnem domu.
Vljudno Vas vabimo, da se
slovesne počastitve slovenskega kulturnega praznika
udeležite.

SLOVENSKA PROSVETNA ZVEZA

Po "preverjanju" v tržaški občini

Ustvarjalni doprinos komunistov v korist slovenskega prebivalstva

Sedaj, ko je tržaški občinski svet, po dvajsetih urah razprave, odobril proračun, petletni načrt in politično-programski dokument ob zaključku «preverjanja» odnosov med levosredinskimi strankami, lahko tudi zapišeno svoj komentar.

Bistvena vprašanja «preverjanja», ki je trajalo dolge tri mesece v dokaj nepetem ozračju, so vprašanja bodočega razvoja tržaškega mesta in okolice. Vprašanja, ki jih levosredinske stranke niso čutile zato, ker bi spoznale nujnost, da se z njimi spoprimejo, pač pa zato, ker so jim jih vsilili komunisti s svojo kritično akcijo in v povezavi z ljudskim, oziroma sindikalnim gibanjem v našem mestu.

To je naprimer problem «naftnega pristanišča», glede katerega so sicer oblikovali načelno, a megljeno izjavo, jo pa demokristjani in socialisti različno tolmačijo. Za prvo pomeni obvezo, da se priliv nafte kljub oviram lahko še okrepi, medtem ko menijo socialisti, da bi to bilo škodljivo.

Za gradnjo «hitrih cest», glede katere bi ljudske četrti mesta in slovenska okolica morali plačevati težak «socialni davek», so se dogovorili, da počakajo še eno leto, dokler ne bo izdelan gradbeni načrt. O tem načrtu naj bi stekla razprava s prizadetimi, kot če bi se naši ljudje borili za meter več ali manj in ne za to, da bi avtoceste speljali drugam, kjer ne bodo sekale v živo tkivo Krasa in mestne okolice.

Korak naprej (v izjavah)

Glede slovenskega prebivalstva in njegovih zahtev smo spet zabeležili korak naprej, a le v izjavah. Žal pa se Slovenci nikakor ne moremo zadovoljiti s sicer stalnim napredovanjem v tonih in formulacijah, če tem ne sledijo stvarna dejanja, odločne politične izbire. To so komunisti v razpravi jasno povedali in poudarili, da jim ne gre za kritiko. Komunisti so pripravljene prispevati k hitrejšemu reševanju teh vprašanj, da obveze ne bodo ostajale samo na papirju.

Prepričani smo, da je vprašanje globalne zaščite Slovencev, z akti vseh pristojnih organov republike (od parlamenta do dežele, pokrajin in občinskih uprav) dozorelo v zavesti velike večine

prebivalstva. Za čast same tržaške občinske uprave in demokratičnih sil gre, če se bomo predstavili na mednarodno konferenco o manjšinah z dobro bero sicer zapoznelih a zato nič manj pomembnih dejanj v korist slovenske manjšine.

Obveza odbora

KPI meni, da so to, podobno kot se obvezujejo same levosredinske sile (čeprav so demokristjani le malo prepričani v to, kar govore), vsaj naslednji ukrepi: postavitev dvojezičnih tabel in smerkazov v vseh krajih in mestnih četrtih, kjer žive Slovenci; poimenovanje ulic po zaslužnih slovenskih možeh; okrepitev slovenskega šolstva, kulturnih in športnih ustanov; načrt za gradnjo rekreatorjev tudi v slovenskih vaseh, za potrebe slovenske šole in prosvete.

Poleg tega pa so komunisti zahtevali (in dosegli) obvezo občinskega odbora, da bo župan posegel v Rimu z zahtevo, naj parlament čimprej začne razpravo in odobri zakonske norme za zaščito slovenske manjšine.

Kako so posamezne politične skupine sprejele naše predloge? Zapisati moramo, da so komunistom z več strani priznali korektnost in doslednost, obenem pa konstruktivnost v predlogih, tako socialdemokrati, kakor republikanci in sam župan Spaccini. Nasprotno pa se je iz previdnosti ogradil tajnik DC Rinaldi, ki še ni pogoltnil spoznanja, da Slovenci ne sprejemamo nikakršne «recipročnosti» v ravnanju in še manj «postopnosti», ki bi jo demokristjani radi vsilili svojim partnerjem.

Dr. Dolhar nasprotuje enotnim nastopom

Delno priznanje, a obenem nepričakovano oster napad je sprožil svetovalec in odbornik dr. Rafko Dolhar. Čeprav se je strinjal z osnovnimi zahtevami, ki jih skupno podpirajo vsi Slovenci, je Dolhar odklonil možnost enotnega nastopanja in se pri tem skliceval na izbiro SS, da deluje le v okviru leve sredine. (Verjetno je pri tem pozabil, da je prav SS zagrozila — verjetno v prazno — da bo preverila svoj odnos do leve sredine, če ne bo rešeno vpra-

šanje slovenskega pošolskega pouka v Benečiji).

Za socialistične predstavnike moramo zapisati, da so bili lakonični v poudarjanju potrebe po globalni zaščiti. Očitno je to bil tudi odraz notranje razdrobljenosti, ki je postavila v ospredje povsem druga vprašanja.

Komunisti smo torej tudi tokrat šli v boj, pa čeprav iz opozicije, z zavestjo, da pomenimo mnogo in da se z nami prej ko slej morajo pomeriti vse politične sile. V tem smislu nastopamo kot stranka, ki «vlada in usmerja tudi iz opozicije». To spoznanje si je utrlo pot tudi v drugih političnih silah, kar smo lahko videli tudi v nekaterih spremembah, ki jih je občinski odbor vnesel v proračun. Med temi tudi 7 milijonov in pol lir za ustanovitev slovenske sekcije občinske knjižnice in podporo glasbenim ustanovam slovenske manjšine.

To sta le dva primera, ki pa dokazujejo, da lahko, ob enotni podpori vsega prebivalstva, organizacij, društev in konzult, dosežemo še marsikaj. Tudi v tem je KPI odločilni dejavnik.

Prepoved slov. tečaja naj se razveljavi!

(Nadaljevanje s 1. strani)

naj se poskusni tečaj v slovenskem jeziku svobodno razvija.

Večina, ki upravlja deželno ustanovo, deželna vlada, demokratične politične sile, posebno še Krščanska demokracija, so torej postavljene pred preizkušnjo.

Reakcionarni načrti, ki se izražajo v čedalje pogostejših manevrih proti deželnim ustanovam in poskusih vračanja države k centralizmu, se ne smejo uresničiti. Poraž teh načrtov je pogoj za konkretno priznanje obstoja slovenske bitnosti v Beneški Sloveniji, za prehod od besed k dejanjem, za konkretno priznanje in zaščito enokopavnosti Slovencev v vseh delih naše dežele, kjer živijo, in za zagotovitev njihovega svobodnega razvoja na vseh področjih življenja.

KPI za gorske skupnosti

Deželna vlada je, končno, razglasila razmejitev področij gorskih skupnosti. (O zadevi smo obširneje poročali v prejšnji številki. Op. uredn.).

Komunisti so ostro grajali zakasnitev, saj je nova deželna vlada začela delovati že pred sedmimi meseci in je torej imela dovolj časa, da bi konkretno pristopila k izvajanju deželnega zakona o gorskih skupnostih.

Toda ne gre le za zakasnitev, temveč tudi za način, kako deželna vlada pristopa k reševanju tega vprašanja in kako tolmači potrebe goratih področij. Deželni proračun za tekoče leto zgovorno potrjuje, da deželna vlada podcenjuje pereča vprašanja. Dejstvo, da proračun predvideva samo 130 milijonov lir za potrebe zaostalih področij (celoten proračun znaša 91 milijard!), je nadvse prepričljiv dokaz.

Komunisti pozivajo vse resnično demokratične in avtonomistične sile v Furlaniji-Juljski krajini, naj se zavzamejo za to, bodo gorske skupnosti postale važen činitelj za preporod zaostalih področij. V ta namen predlagajo, naj bi dežela nakazala 10 milijard lir.

Komunisti predlagajo, naj dežela sprejme naslednje nujne ukrepe:

1. naj pregleda in izboljša ustanovni zakon o gorskih skupnostih, katerim naj se prizna vse pristojnosti, ki jih predvideva vsedrjavni zakon;

2. naj poveri gorskim skupnostim določene funkcije, ki se jih sedaj lasti deželna vlada;

3. naj dodeli gorskim skupnostim izredna denarna nakazila iz deželnega sklada.

Deželni komité KPI poziva prebivalstvo gorskih področij, naj se pridruži pobudam za poraz dosežanj usmeritev, ki so poslabšale že itak slabe gospodarske in socialne razmere.

Pristop k poslovanju ustanov gorskih skupnosti mora soupadati s preokretom, ki ima za cilj rešitev že starih in perečih vprašanj!

Zakon o slovenskem šolstvu je stopil v veljavo

Ne smemo dopustiti zamud in deformacij!

Senator Paolo Sema je na željo našega uredništva napisal naslednji sestavek:

Uradni list Italijanske republike (števil. 21 z dne 23.1.1974) je objavil zakon (števil. 932 z dne 22.12.1973), ki dopolnjuje ureditev šol s slovenskim učnim jezikom v tržaški in goriški pokrajini.

Stopila so torej v veljavo važna določila o pravni ureditvi šol, učnega in vodstvenega osebja okrožnih šolskih nadzorništvi in didaktičnih ravnateljstvih, organiki nadzornikov in ravnateljev šol s slovenskim učnim jezikom.

Po prizadevanju senatorjev in poslanec KPI je zakon bistveno izboljšal. Ustanovljeno je višje šolsko skrbništvo za deželo Furlanijo-Juljsko krajino, pri katerem bo delovala posebna komisija za zadeve šol s slovenskim učnim jezikom. To komisijo bodo, poleg šolskih skrbnikov iz Trsta in Gorice, odnosno njenih namestnikov, sestavljali: dva ravnatelja srednjih šol, en nadzornik in en didaktični ravnatelj, trije učitelji, ktere bo predlagalo vzgojno in vodstveno osebje šol s slovenskim učnim jezikom in pet italijanskih državljanov slovenske narodnosti, od katerih bo tri predlagal tržaški pokrajinski svet, dva pa goriški pokrajinski svet.

Zakon predvideva ustanovitev sklada 105 milijonov lir, ki bo namenjen za stavo ali prevode in tiskanje učbenikov za višje šolske zavode, kakor tudi za tiskanje učbenikov za obvezno šolo s slovenskim učnim jezikom. (Nekatere izmed teh postavk predvideva tudi osnutek zakona za globalno rešitev vprašanj slovenske narodnostne manjšine, ki so ga predložili komunisti, o katerem parlament še ni začel razpravljati).

Novi šolski zakon določa nekatere, tudi kratke, termine. Zato bodo prizadeti šolniki morali čimprej urediti določene zadeve ter zahtevati aplikacijo, medtem ko bo za pravilno interpretiranje in izvajanje vseh določil zakona potrebna budnost vseh demokratičnih sil. Ne sme se namreč dovoliti opustitev, zamud in deformacij.

Zahtevamo slovenske televizijske oddaje

Minister za pošto telekomunikacije Togni je sprejel resolucijo komunistov, ki zahteva uvedbo televizijskih oddaj v

slovenskem jeziku. Resolucija pravi med drugim: «... obvezuje vlado, da čimprej predloži konkreten načrt, ki naj predvideva ustrezno število televizijskih oddaj v slovenskem jeziku, katere naj posreduje postaja Trst A, upoštevajoč potrebo in pričakovanja televizijskih naročnikov slovenske narodnosti, bivaajoče v deželi».

Resolucija dalje zahteva, naj se ustanovi posebna komisija, ki naj skrbi da bodo televizijske oddaje v slovenščini na visoki kulturni in umetniški ravni ter nadzoruje njihovo vsebino. Komisijo naj sestavljajo italijanski državljani slovenskega jezika, katere naj na demokratičen način izbere deželna ustanova skupaj s krajevnimi ustanovami Furlanije-Juljske krajine.

Za to, da bo ta zahteva in obveza vlade postala stvarnost, je potreben pritisk ljudskih množic; potreben je politični pritisk na pristojne oblasti. Komunisti obvezujejo svoje organizacije, župane, občinske, pokrajinske in deželne svetovalce ter člane parlamenta, naj bodo pobudniki potrebnih akcij.

Zavrnen poskus diskriminacije

V poslanski zbornici so med razpravo o reformi kazenskega zakonika ponovno poskušali vsiliti diskriminacijo. 78. odstavek 2. člena novega zakona pravi, da v vseh fazah kazenskega postopka obtoženec uporablja svoj materni jezik. To je pridobitev vseh demokratičnih sil, do katere je prišlo po dolgoletnih debatah, raziskavah in konvergencah, v katerih so bili komunisti vselej protagonisti v prvih vrstah. V zadnji fazi razprave se je izvedelo, da demokristjanski poslanec Riccio namerava predložiti spreminjalni predlog, na osnovi katerega bi se materinščine smeli posluževati samo južnotirolski Nemci. Slovenci v Furlaniji-Juljski krajini bi po tem predlogu ne imeli pravice do uporabe svojega jezika na sodišču. Ni znano zakaj je demokristjanski poslanec poskušal ubrati tako pot. Namen pa se ni uresničil, ker so komunistični parlamentarci pravočasno to preprečili.

Še enkrat se je torej izkazalo, kako nujno potrebna je nenehna budnost, da se pravočasno zavrne kateri koli napad na demokracijo in njene pridobitve.

Kriza devinsko-nabrežinske občine še traja

Barantanje odpira pot komisarski upravi

Minilo je več kot štirinajst dni odkar so se na zahtevo predstavnikov Skupne slovenske liste in ob soglasju socialistov prekinila pogajanja za sestavo nove občinske koalicije, v kateri naj bi bili udeleženi tudi komunisti. Nova, levičarska, koalicija naj bi vodila devinsko-nabrežinsko občino do prihodnjih volitev.

Do prekinitve omenjenih pogajanj med SSL, PSI in komunisti je bila javnost kolikor toliko seznanjena o vsebini razgovorov in njihovih ciljih. Sklepi so bili sestanki članov in simpatizerjev, izdana so bila razna tiskovna sporočila, objavljene so bile tudi nekatere poluradne vesti.

Naš list je in bo tudi v bodoče obširno komentiral devinsko-nabrežinska dogajanja, ostalo časopisje pa je umolknilo potem ko se je pričelo barantanje med DC, SSL in PSI za ponovno oživetje že davno falirane takoimenovane levo-sredinske koalicije. Sestanki levo-sredinskih strank in skupin se nadaljujejo, toda o njih, razen zaskrbljujočih govoric, ni dano vedeti ničesar.

Občani bi radi vedeli, kdaj bo konec te tragikomedije, ki je popolnoma paralizirala dejavnost občinske uprave in prizadela veliko škodo. Tudi v vrstah demokristjanov vlada veliko nezadovoljstvo. Krajevni demokristjanski veljaki, med katerimi so tudi nekateri špekulanti, (ki sumljivo bogatijo), so razočarali svoje volivce. Nezadovoljstvo vlada tudi v vrstah socialistov in pristašev SSL.

Zavlačevanje rešitve občinske krize se nadaljuje prav v času, ko bi občinska uprava morala aktivno delovati. Občinski proračun za tekoče leto — in proračun predstavlja osnovo vsega delovanja — ni bil niti sestavljen. Rok za predložitev proračuna je že zapadel!

Razen tega se kopicijo še razna pereča vprašanja, o katerih bi se moral čim prej izreči tudi občinski svet. Naj omenimo le nekatera:

Odobriti bi treba popravke obstoječega regulacijskega načrta (omejiti spekulativne gradnje, razširiti tako imenovana zelena, nezazidalna področja, najti ustrezen rešitev za izdajanje gradbenih dovoljenj občanom iz gornjih vasi itd.), rešiti bi treba tudi vprašanje javnih prevozov, podpreti in uresničiti delavske zahteve na področju zdravstva in socialnih storitev, pospešiti gradnjo ljudskih stanovanj in potrebnih šolskih objektov,

sprejeti primerne pobude za zajezitev druginje itd.

Občane, predvsem Slovence, še posebej skrbijo razne širokopotezne pobude, ki prihajajo na dan zlasti zadnje čase. (npr. mednarodno visokošolsko središče, ki ga nameravajo zgraditi v bližini Sosljana, deželni elektronski računski center, ki naj bi ga zgradili na področju med Sosljanom in Devinom, obsežni «turistični» objekti v sosljanskem zalivu in na kraju nekdanjega kamnoloma Casale itd.). O nekaterih pobudah smo že pisali. Označili smo jih kot nevarne, ker predstavljajo dejanski napad na narodnostni, politično-socialni in ekološki značaj devinsko-nabrežinske občine.

Najnevarnejša pobuda, o kateri pa naša javnost še ni bila obveščena, se je pojavila pred nedavnim. Gre za poskus ustanovitve «Brovedani» (to ime spominja občane na težke čase pod fašizmom, ko je v devinsko-nabrežinski občini gospodoval neki Brovedani!), ki razpolaga z veliko zupščino (več milijard!), namerava zgraditi veliko vsedrjavno sirotišnico in vrsto športnih in drugih objektov. Vsakomur je lahko jasno, kakšne bi bile posledice tako v narodnostnem kot v politično-socialnem pogledu. (Mimogrede naj omenimo, da je občinska uprava v Miljah odločno zavrnila predlog, da bi na njenem področju zgradili

omenjene objekte). Lahko že vnaprej trdimo, da se za pobudo «Brovedani» potegujejo demokristjani, s katerimi se pravkar pogajajo in ponovno bratijo prvaki Slovenske skupnosti in tudi socialisti.

Iz vsega tega, kar smo navedli izhajajo, da ni več dopustna nadaljnja izguba časa, kajti vsakršno zavlačevanje bi bilo lahko usodno za prihodnost devinsko-nabrežinske občine. Občinsko krizo kakor tudi krizo, ki je zajela sosljansko turistično ustnovo, je treba nemudoma in pozitivno rešiti! K reševanju pa naj se pristopi javno na seji občinskega sveta. To želijo vsi domačini!

Sedanje zavlačevanje in jalova pogajanja z oholimi in brezobzirnimi demokristjanskimi veljaki ne bo odpravilo težke krize, pač pa odpira pot komisarski upravi.

**

STALNO SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

Ljudski oder
Jaka Štoka
MUTASTI MUZIKANT
IN NE KLIČI VRAGA
(enodejanki)

V soboto, 2. februarja ob 20.15 v
Župnijski dvorani v STANDREŽU
v nedeljo, 3. februarja ob 17. uri v
Župnijski dvorani v DOBERDOBU
v torek, 5. februarja ob 20. uri v
kinodvorani v ŠKEDNJU

○

STALNO SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

Kulturni dom
Karl Avgust Görner
PEPELKA

Pravljica v štirih dejanjih
V torek 5. februarja ob 15.30

Dramska skupina PD Slovenec in Boršta je tudi letos nastopila s pristno igro z naslovom «Nej gori». Igra na šaliv način biča razne dogodke, ki so posredno ali neposredno v zvezi z domačo vasjo.

Pomembna manifestacija v tržaškem Avditoriju

V tržaškem Avditoriju je bila dne 22. t.m. pomembna manifestacija v počastitev spomina Lenina ob priliki petdesetletnice njegove smrti in v proslavo obletnice ustanovitve Komunistične partije Italije. Na manifestaciji so govorili tovariši: V. Galetti, član osrednjega vodstva KPI, poslanec A. Škerk, G. Rossetti, tajnik tržaške federacije KPI, in S. Slavec, tajnik Zveze komunistične mladine. Nastopil je tudi Tržaški partizanski pevski zbor.

Govor poslanca Albina Škerka

Iz govora, ki ga je imel na že omenjeni manifestaciji v tržaškem Avditoriju poslanec Albin Škerk, povzemamo naslednje:

«... Pred 50. leti je umrl Vladimir Iljič Lenin, velik marksistični mislec in ustvarjalec, ustanovitelj KP Sovjetske zveze in prve socialistične države na svetu, najbolj cenjeni voditelj mednarodnega delavskega gibanja.

Če se ozremo na pot, ki smo jo prehodili, upoštevajoč nauke in načela, ki nam jih je nakazal Lenin, še bolj spoznamo veličino tega človeka. Od prve socialistične dežele smo prišli, po veliki zmagi nad nacifašizmom, do socialističnega sistema, ki zajema skoraj polovico človeštva in tretjino zemeljske površine. V preostalem kapitalističnem svetu so se organizacijsko utrdile komunistične partije, ki se bojujejo proti izkoriščanju delavstva, proti imperializmu, proti fašističnim režimom, za dokončni poraz kapitalizma, za zmago socializma in miru v svetu.

Tržaški komunisti, Slovenci in Italijani, proslavljamo 50-letnico Leninove smrti sredi bojev, ki jih vodi KPI v sklopu delavskega razreda in protifašističnega gibanja. Veliki so uspehi, ki jih je KPI dosegla na osnovi Leninovih naukov. Te nauke sta tovariša Gramsci in Togliatti prilagodila italijanski stvarnosti.

Če imamo danes v Italiji precejšnje svoboščine ter demokratično državno ureditev, ki sloni na protifašistični ustavi, gre v veliki meri zasloga KPI, ki se je od svojega nastanka dalje vedno bojevala proti zatiralcem in izkoriščevalcem, za pravice in boljše pogoje delovnih ljudi in ljudskih množic.

Med največje pridobitve, ki smo jih zadnja leta dosegli, prištevamo veliko

protifašistično in delavsko enotnost. Toda prav tej enotnosti sedaj preti nevarnost. Proti njej se zaganjajo vse reakcionarne sile. Razredni sovražnik, ki je krivec sedanjega težkega položaja v Italiji, se prav te dni zavzema za izvedbo referenduma o razporoki, s čemer pa zasleduje še druge cilje, predvsem to, da bi povzročil razkol in zmedo med ljudskimi množicami, omajal delavsko in protifašistično enotnost ter ustvaril pogoje za morebitne fašistične pustolovščine. Kot vedno bomo tudi to, vsiljeno, bitko sprejeli z največjim čutom odgovornosti.

KPI bi se raje izognila tej bitki. Koristneje bi bilo usmeriti vse sile v boj za utrditev doseženih svoboščin in za čimprejšnji izhod iz sedanjih gospodarskih in drugih težav, ki tarejo družbo.

Težave, ki jih povzroča energetska kriza je treba čimprej premostiti. Naraščanje cen, ki naglo slabi moč delavskih plač, je treba zajezi. Nemudoma je treba pristopiti k uresničevanju reforme na socialnem in zdravstvenem področju, v prevoznih službah in šolstvu; pospešiti je treba gradnjo ljudskih stanovanj itd. Niti za trenutek pa ne smemo odstopiti od odločnega boja proti fašističnim pojavom.

Delavske množice so naveličane čakanja na rešitev perečih vprašanj, zato bodo zaostrile pritisk proti industrijem in proti vladi, ki jih štiti in ne izpolnjuje sprejetih obveznosti.

V ta boj italijanskih naprednih sil se vključujemo tudi mi tržaški komunisti. Kot pripadniki še vedno zapostavljene narodnostne skupnosti smo dolžni, da v še večji meri sodelujemo v demokratičnem boju, v čigar okvir postavljamo tudi naše zahteve po globalni rešitvi naših nacionalnih vprašanj ter zaščiti naših pravic.

Pred kratkim smo sprožili pobudo o enotnih nastopih slovenske manjšine v Italiji. Pogovori o tem vprašanju so v teku.

Ob tej priložnosti — tako je poudaril govornik — čutim dolžnost, da izrazim solidarnost bratom v Benečiji, katerim so oblasti onemogočile pošolski pouk v slovenščini. Ta ukrep, ki žali čustva nas vseh pa tudi čustva demokratov italijanske narodnosti, je treba takoj preklicati!»

V nadaljevanju svojega govora je poslanec Škerk omenil še razna druga aktualna vprašanja, omenil je glasila KPI: «l'Unità», ki slavi svojo petdesetletnico in teoretično revijo «Rinascita», ki slavi svojo tridesetletnico ter Delo, ki vrši svoje poslanstvo med Slovenci. Svoj govor pa je zaključil z željo, naj bi tudi manifestacija v Avditoriju služila kot spodbuda za nadaljnje boje delavskih množic, ter s pozivom, naj kot zvesti borci nadaljujemo pot, ki jo je zasnoval Lenin; naj čuvamo enotnost ter utrjujemo partijo.

Izjava Sindikata slov. šole

Člani Sindikata slovenske šole v Trstu, zbrani na sestanku dne 18. januarja 1974, sprejemamo na znanje, da te dni ustanavljajo v Trstu neko posebno sindikalno organizacijo za profesorje prve stopnje, za profesorje druge stopnje in za razna telje.

Slovenska šola v Trstu in Gorici ima svoj sindikat, ki vključuje šolsko osebje ne glede na družbeni stan, to je pomožno osebje in učno osebje vseh stopenj.

To je enotni sindikat, ki je

nastal pred mnogimi leti po združitvi tedanjih šolskih sindikalnih organizacij prav zaradi nujnosti, da se slovenska šola opira na enotno sindikalno organizacijo v obrambo sindikalnih zahtev in predvsem v obrambo slovenske šole. Slovenska javnost pozna uspeh njegovega delovanja.

Ob snovanju posebne sindikalne organizacije se šolniki sprašujejo, komu koristi in katere interese zasleduje in kdo je navdihnil to početje.

Sindikat slovenske šole

Odmev Lenina

Po vsem svetu so najširše množice videle v velikih Leninovih zamislih izraz svojih najglobljih stremeljenj. Revolucionarna misel je kot odmev oktobrske revolucije že med vojno odjeknila po vsej Evropi. Proletariat pa še ni imel tako sposobnih prekaljenih marksističnih voditeljev, da bi ga privedli do zmage. Socialna demokracija II. internacionale je v Evropi kapitulirala pred buržoazijo, jo ščitila in jo rešila pred revolucijo.

Ko je ruski proletariat že položil temelje socialistične družbe in je avstro-ogrski monarhiji že pretilo razsulo, so ogradni parlamentarci (tedanje Pri-morske) potrjevali svojo vero v poli-

oooooooooooooooooooooooooooooooo

Dne 23. t.m. pa je bil v dvorani Doma pristaniških delavcev v Trstu «večer», posvečen spominu Lenina. Govorila sta tov. Marija Bernetičeva in Vittorio Vidali. Prireditelj je organiziral krožek Pinko Tomažič. (Govor M. Bernetičeve objavljamo v celoti. Op. uredn).

oooooooooooooooooooooooooooooooo

tično demokracijo s parlamentarnim sistemom. Podobno stališče so zavzeli politični zastopniki skoraj vseh narodnosti, ki so živle v avstroogrski vladavini.

Tedaj pa so Lenin in boljševiki že izoblikovali in pripravljali revolucionarni načrt. Lenin je že dejansko organiziral in vodil zgodovinsko revolucijo, ki zaznamuje začetek likvidacije razredne družbe in graditve družbe brez zatiranja in izkoriščanja, to je socializem.

V boju za uresničitev teh prvenstvenih naukov marksizma v obdobju poznega kapitalističnega razvoja, to je imperializma, je Lenin, genialni teoretik, neprekosljiv organizator in neustrašen strateg razrednega boja, obogatil teorijo osvoboditve delavskega razreda z globoko analizo takratne družbe in na tej podlagi izoblikoval strategijo in taktiko proletarskega boja, organiziral revolucionarno partijo novega tipa, ji navdihnil duha proletarskega internacionalizma in jo zmagovito vodil skozi socialistično revolucijo, ki je odločilno vplivala na usodo sveta.

Iz dejstva, da se kapitalizem v posameznih deželah razvija neenakomerno, je Lenin izvedel zaključek, da bo proletarska revolucija najprej zmagala v deželi, v kateri se ob križanju kapitalističnih metod izkoriščanja z najbolj barbarškimi ostanki srednjeveškega tlaččenja, kuje odpor vsega delovnega ljudstva. V spoznanju, da bo proletarska re-

volucija zmagala najprej v nekaterih, ali celo v eni sami deželi, je Lenin izoblikoval teorijo o možnosti zgraditve socializma v eni sami deželi; ta bo že s samim obstojem postala največja moralna opora zatiranim množicam v kapitalističnih deželah.

Prav zato, ker Lenin ni šablonsko posnemal marksizma kot zbirko dogem, marveč kot vodilo za akcijo, je upošteval, kar se je novega rodilo v razvoju delavskega razreda in kapitalizma ter postavil temelje za proletarsko revolucijo v dobi imperializma. Dokazoval je, da je carska Rusija zastran svojih notranjih nasprotij najšibkejša točka imperializma in je zato v njej najprej mogoča proletarska revolucija.

Praksa je potrdila Leninovo postavko.

Ruski, zapadno evropski marksisti II. internacionale so kmečko vprašanje zanemarjali; kmetov niso šteli za revolucionarno silo. Lenin je prvi aktiviziral v proletarski revoluciji Engelsovo trditve, da so kmetje potencialni zavezniki proletariata. Tako pojmovanje vloge kmetov v revoluciji je bilo pomembno za zmago socialistične revolucije v Rusiji, saj je temeljito vplivalo na politično prakso delavskega in osvobodilnih gibanj po vsem svetu. Zlasti je vplivalo na strategijo in taktiko komunističnih partij v pretežno kmečkih deželah, kot sta bili Jugoslavija in Kitajska.

Ob koncu prejšnjega in v začetku novega stoletja je zahodno evropsko de-

lavsko gibanje doseglo nekatere ekonomske in politične pridobitve. V njegovih vrstah je tedaj zavladal oportunistem. Širila so se naziranja, da lahko kapitalizem po mirni poti preraste v socializem, da razvoj kapitalizma pobija marksistične postavke o neogibnosti socialistične revolucije, da je pred človeštvom obdobje mirnega razvoja, ko bo lahko delavski razred brez hujših spopadov dosegel svoje razredne cilje. Zato je v praksi socialdemokratskih strank prevladoval duh razrednega sodelovanja in prilagajanja kapitalizmu ter opuščanja razrednega boja.

Lenin je v teh pojmovanjih kritiziral ne morda izneverjanja marksističnim postavkam temveč izdajo koristim proletariata. Po Leninovem prepričanju je kljub vsem pridobitvam, ki si jih je delavski razred pridobil, kapitalizem le ostal zanj mezno suženjstvo, nasilje in izkoriščanje za široke neproletarske množice, za narodnostno zatirana ljudstva v evropskih in posebno še kolonialnih deželah.

Revolucionarna preobrazba družbe

Lenin je obogatil marksistično teorijo. Njeno pravilnost so potrdile zmage oktobrske revolucije in drugih socialističnih revolucij. Lenin je bil genialni teoretik. Bil je človek akcije, gonilna sila, organizator in neomahljiv borec. Ustvaril je organizacijo in ji poiskal oporo v delavskem razredu; v njegovo revolucionarno moč je neomajno verjel. Takrat se je bilo treba lotiti ustanovitve ilegalne partije delavskega razreda, nikaikor ne zarotniško sekto, marveč živo družbeno silo, ki bo vodila ves boj delavskega razreda, za njegove vsakdanje koristi, za njegove ideje in politične smotre, organizacijo, ki se bo postavila na čelo naprednih družbenih sil. Z njo je ohranil sovjetsko Rusijo pred kontrarevolucijo in imperialističnim posegom. Zgradil je delavsko-kmečko državo, razredno zvezo proletariata z neproletarskimi plastmi delovnega ljudstva, s kmeti, nižjimi in srednjimi meščanskimi sloji ter z delovnimi izobraženci. Hkrati je bil Lenin organizator Rdeče armade. Ni bilo družbenega področja v mladi sovjetski republiki, ki bi vanj ne posegel Lenin s svojo odločilno besedo.

Obenem je Lenin postavljaj temelje tretji internacionali. Zbiral je revolucionarne sile mednarodnega delavskega gibanja, da bi jih strnil v resnične partije delavskega razreda in revolucije.

Navdihoval jim je revolucionarnega duha proletarskega internacionalizma, pomagal jim je, da se do kraja odrešijo socialdemokratske ideološke navlake, jim kazal bistvene naloge ter jih opozarjal, naj govorijo v svojem jeziku, da jim pri reševanju vprašanj razrednega boja v njihovih deželah ne bo nič pomagalo šablonsko posnemanje ruskih izkušenj.

V sodobni zgodovini ni bilo človeka, ki bi s svojo mislijo in delom tako globoko in v taki meri vplival na usodo človeštva, kakor Lenin.

Nešteti misleci, ki so iskali poti iz stanja, v katerem človek izkorišča človeka, en narod drugega zatira, v katerem se vrstijo krize in uničujoče vojne, so zanemarili in prezrli temelje, na katerih sloni in gospodari kapitalistični red. Zato so bili njihovi nauki utopija. Nasprotno pa je Lenin na podlagi naukov Marxa in Engelsa in njune trditve, da je mogoče zgraditi novo družbo samo na razvalinah stare, izhajal iz stvarnosti, da spozna njene napake in šibkosti ter jo revolucionarno preobrazi.

Leninove misli so bile pri nas še pred oktobrsko revolucijo

V naših krajih je takrat sestradano in izčrpano ljudstvo prenašalo težave in strahote vojne. Vladala sta nasilje in glad, bojazen pred ovaduhi. Z vojne fronte je bobnelo grmenje topov. Od 18 do 54 let stari fantje in možje so morali na bojišča, da ohranijo avstrijsko vladavino, ne da bi ji bili vdani.

Politična vodstva bi zaman iskali pri slovenskih in italijanskih predstavnikih takratne socialistične stranke. Vsa politična dejavnost se je izražala v izdajanju dnevnika «Il Lavoratore», ki so ga oblasti skrbno cenzurirale.

V italijanščini je izhajal filoavstrijski «Il Cittadino di Trieste». V slovenščini je izhajal dnevnik «Edinost».

Še pred izbruhom oktobrske revolucije je bila Leninova osebnost, so bile njegove misli pri nas, četudi ni bilo nikake posebne možnosti, da bi se ljudje dobro spoznali z njimi. Vojaki, ki so prihajali z ruske fronte na dopust, in ubežniki, so pripovedovali o Rusiji, o boljševiški partiji, o delavcih, kmetih in vojaki.

Bilo pa je tudi več ruskih vojnih ujetnikov, ki so jih avstrijske oblasti poslale na delo v tržaško ladjedelnico Sv. Marka, Arzenal in Tovarno strojev. Ti so delavcem pripovedovali o ruskih razmerah in revolucionarnem gibanju. Obiskovali so tudi družine. Tako so včasih prišli tudi k nam in se pogovarjali z očetom. Spominjam se, kako jih je oče hvalil in nam zagotavljal, da bo ruski narod pomagal vsemu delavskemu ljudstvu v svetu.

Za kruh, mir, svobodo in pravico

Velika Leninova sposobnost in revolucionarna dejavnost sta odmevali po svetu, po njegovih odločnih nastopih na mednarodnih razpravah socialističnega gibanja in po njegovih znamenitih političnih delih.

Po triletnem političnem zatišju so delavci v Trstu na lastno pobudo proslavili 1. maj; vzdržali so se dela in vzklíkali bratstvu med narodi, miru in internacionalizmu. Tistega dne so člani izvršilnega odbora socialistične stranke, v kateri so bili zastopani Slovenci, Hrvatje in Italijani, izglasovali skupno z delavskimi predstavniki protestno resolucijo. Pozivali so v boj zoper kapitalistični red, zoper bratomorno klanje in revščino. Resolucija je opozorila, da ljudstvo terja kruh, mir, svobodo in pravico.

Zivo mi je ostalo v spominu bratovo pripovedovanje. Zadnje dni maja 1918, se je vrnil s karpatske fronte na petnajstdnevni dopust. Povedal je, da se med zatišjem, ko ne žvižgajo granate, družijo po strelskih jarkih z ruskimi vojaki in si prijateljsko izmenjajo cigarete. Tam so izvedeli, da boljševiška partija širi med ruskimi vojaki letake, katere sestavlja sam Lenin. Brat mi je zaupal, da tudi on namerava iti k boljševikom, ko pa se bo vrnil domov, se bo boril za to, da bodo v Slovensko čitalnico in v Narodni dom lahko stopili delavni ljudje in ne samo slovenska gospoda. Žal se ni več vrnil.

Ob izbruhu oktobrske revolucije pa ni bilo pri nas nobene možnosti za vstajo, kajti bili smo brez enotne revolucionarne stranke. Po tržaških tovarnah in ladjedelnicah so se nemiri širili drug za drugim. 29. julija 1917 so delavci demonstrirali; zahtevali so živeža, izboljšanja plače in družinske doklade. To so tudi dosegli.

Demonstracije v Trstu

Agitacijsko gibanje je preraslo v splošno stavko; 14. januarja 1918 so jo oklicali delavci vseh industrijskih obratov v Trstu in Miljah. Demonstrirali so po mestnih ulicah in vzklíkali «Hočemo kruh!», «Dol z Nemčijo», «Dol z vojno!» Socialistični poslanci so bili zaskrbljeni. Od cesarskega namesnika so zahtevali, naj ugodi delavskim zahtevam; to je tudi storil. Oblasti so bile zaskrbljene zaradi sovražnih vzklíkov proti Nemčiji.

Socialistična mladina, ki je v stranki zastopala levo krilo, je priredila več demonstracij, ostro je protestirala proti vojni in tudi proti reformizmu. Tovariš V. Vidali, ki se je že tedaj udeleževal, je bil med voditelji. Val delavskih stavk je zajel vso Avstroogrsko. Stavkajoči delavci so vzklíkali proti kapitalistične-

mu svetu. «Živela Rusija!», in «Živeli boljševiki!». Množile so se dezertacije. Vojaki so se začeli upirati. Upor v radgonski trdnjavi — tam je bilo zaprtih veliko Tržačanov — so zadušili v krvi. Februarja 1918 je izbruhnila vstaja v Boki kotorski; uprla se je druga avstrijska mornarska divizija, v kateri je bila večina slovanskih vojakov. Tudi to vstajo so v krvi zadušili.

Ob oktobrski revoluciji je Lenin razglasil: «Vse tovarne delavcem, zemljo kmetom, ljudstvu mir!» Te besede so bliskovito odjeknile po vsej Evropi. Navdihnile so delovnemu ljudstvu ideje revolucije.

V tem revolucionarnem vrenju nista Avstrija in Nemčija doživeli le strateški poraz, tudi upori ljudskih množic so odločilno vplivali in pospešili razsulo obeh vladavin.

Avstrija je s tem razkosana. Slovanski narodi, ki jih je stoletja tlačilo avstrijsko gospostvo, si postavijo samostojne države. Srbi, Hrvati in Slovenci se združijo v eno državo. Primorska, Istra in Trst pa so priključene Italiji. Nekdo je zapisal: «Če sta bili monarhistična in fašistična vladavina za italijanske ljudske množice nesreča, sta bili za Slovence in Hrvate prekletstvo».

Vpliv idej revolucionarnih povratnikov

V protiavstrijsko usmerjenih vojaških enotah je bilo mnogo tovarišev iz naših krajev. Cele enote so odhajale v prostovoljno rusko ujetništvo. Naj navedem le primer 97. tržaškega regimenta. Mnogo naših rojakov se je tako udeleževalo oktobrske revolucije in se hrabro borilo v državljanski vojni v Rusiji. Med 200.000 jugoslovanskimi rojaki je bil tudi tovariš Tito, izmed tržaških rojakov naj omenim tovariša Adrijana Olivo, ki je bil pri mornarici v Odesi, in goriškega rojaka tovariša Jožeta Srebrniča.

Iz ruskega ujetništva se je vrnilo na tisoče domačinov. Navzeli so se revolucionarne miselnosti in jo doma posredovali. Jože Srebrnič je pripovedoval, kako se je seznanil z mestnimi partijskimi organizacijami; tam je imel priložnost poslušati odlične predavatelje z zgodovinskega, političnega, gospodarskega, družbenega in kulturnega področja. Udeleževal se je zborovanj in poslušal najvidnejše voditelje revolucije; med njimi tudi Lenina.

Navdušenje povratnikov je bilo nepopisno. Spominjam se, kako je tov. Srebrnič, razvnet od navdušenja nad boljševiško stvarnostjo in moralo, terjal od drugih tovarišev, da se odpovedo kajenju, češ, mar bomo v svoji sovjetski republiki sejali tobak namesto žita?

Prav tako je pod vplivom idej revolucionarnih povratnikov vzklila med tržaškimi delovnim ljudstvom znana pesem, ki se med drugim glasi:

«Noi bolscevichi di guerra
siam sulla nostra terra,
vogliamo la libertà».

Pesem je doživela poseben borbeni uspeh ob prvih spopadih z nastajajočim fašizmom.

Misel velikega Oktobra je vedno spremljala slovenske in italijanske anti-fašiste v boju proti zatiralcem delovnega ljudstva ter slovenske in hrvatske narodnosti v naših krajih.

Delovno ljudstvo je osvojilo Leninov nauk o nujnosti revolucionarne, internacionalistične, proletarske partije in da je z njo mogoče pregaziti fašizem. O tem priča dejstvo, da so se slovenski, hrvatski in italijanski tovariši v naših krajih in vse Primorske, skoraj brez izjeme odločili za komunistično partijo ob njenem nastanku 21. januarja 1921.

V svojem glasilu «Delu» so se odtelj slovenski komunisti vztrajno potegovali skupaj z italijanskimi tovariši za pravice delovnega ljudstva in za naše narodnostne pravice. Leninovim nazorom so naši slovenski in italijanski tovariši ostali zvesti v 25-letnem boju zoper fašizem. Pod zastavo komunistične partije smo fašizem premagali.

Gramsci in Togliatti

Gramsci in Togliatti sta marksistično-leninistično teorijo prilagodila zgodovinskim razmeram v Italiji. Pod vodstvom KPI je delavski razred napredoval, postal je vodilna sila v državi.

21. januarja 1924 je vest o Leninovi smrti prizadela ves svet. Delovno ljudstvo je žalovalo, ker je izgubilo velikega, genialnega učitelja, prijatelja, ki je tako globoko in človeško ljubil vse trpine ter jim pokazal pot do osvoboditve.

Ob njegovi smrti so tudi najhujši nasprotniki in sovražniki delovnih ljudi morali njegovo veliko sposobnost, poštenost, doslednost in njegovo nesebičnost priznati.

Naj končam z besedami nemškega pripovednika in esejista Boda Uhseja:

«Vemo, kako je bil Lenin skromen, da so ga hvalnice spravljale v zadrego, da se je poklonom izmikal. Narodne pesmi je imel rad in jih je tudi sam pel. Všeč so mu bile šale, lahko se je smejal na vsa usta, včasih, kakor pripoveduje Maksim Gorki, tako da so mu prišle solze v oči.

Tu pa se ustavimo pri svojem iskanju človeških potez tega velikega moža, čigar senca ne zatemnuje sveta, temveč ga razsvetljuje, neti požare. Dobro je, nujno je, da poznamo takšne lastnosti in posebnosti. Toda če jih gledamo same, nam Leninove podobe ne počlovečijo, temveč popačijo in zmaličijo.

Vemo od kod prihaja, na katerih tleh stoji in kam vodi

Ko si predstavljamo smejočega se Lenina — vselej ga je obdajal smeh — ne smemo pozabiti na dejavnega Lenina. On, ki je vrednotil ljudi po njihovem delu, ima pač predvsem pravico do tega, da ga vrednotimo po njegovi dejavnosti. Zakaj ves svet obsegajočemu in v globine človeštva segajočemu učinkovanju Lenina ustreza seveda tako kompleksna, tako različne elemente vsebujuča dejavnost, da je že njih nastevanje težavno, opisovanje in upodabljanje dejavnega Lenina pa napravi za nalogo, kakršne literatura do danes še ni poznala.

Presenečata nas tako obseg kakor mnogostranost njegove dejavnosti in dejstvo, da je bil hkrati dejaven na področjih, ki se po porečnih nazorih ne skladajo med seboj, da, ki se zde, da pospešujejo celo nasprotne značajne lastnosti. Ali ni le delal na tako velikih področjih, temveč na vsakem je delal na dognan, popoln način. Bil je agitator in znanstvenik-ekonomist, politični organizator in filozof, revolucionarni graditelj države. Kot politik je razvil svetovni nazor, kot filozof pa ustvaril dejansko nov svet. Dialektični mislec in dejavni dialektik sta bila v njem enota. Kot tak je ustvaril veliko sprememb v zavesti današnjega sveta.

Če je spadalo med zelo poudarjene attribute velikanov iz minulih časov, da

so bili samotni, je Leninova veličina prav v tem, da nikakor ne stoji odtrgan in sam v zgodovinskem prostoru. Vemo od kod prihaja, na katerih tleh stoji in kam vodi. Lenin ni enkratni pojav, ki vziđe bežno kakor kmet, da prepusti svet potem zopet v temini. Njegova luč sega dalje.

S tem, da je kot najzvestejši branilec Marxovih in Engelsovih naukov ohranil marksistično teorijo kot ostro orožje razrednega boja, da jo je s svojimi prispevki ohranil pred otopelostjo, je ustvaril pogoje za kontinuiteto, ki je lastna marksizmu kot znanosti in kot družbeno obstoječi sili».

Večna hvala Leninu!

MARIJA BERNETIČ

**berite,
širite,
prodpirajte
D E L O**

Tudi pri Korošcih spomenik padlim v NOB

Prejšnjo nedeljo je Odbor za postavitev spomenika padlim borcem NOB na področju Korošcev, Griže, Farnej začel z nabiralno akcijo po hišoh, ki je imela zelo lep uspeh. Nabrali so 300.000 lir. Akcija se nadaljuje.

Vrhovi SS so se zganili...

Nazadnjaški prvaki SS so se zganili. Kaže, da se poskušajo izmotati iz štrene, v kateri so se znašli povsem osamljeni. Toda zganili so se na zgrešen način. To kar počenjajo, nas sili k slutnji, da jim je nekdo naročil.

V verskem tedniku so zagnali vik in krik proti vsemu, kar ni sinhronizirano po njihovi muziki; proti vsem, ki ne mislijo tako kot najbolj zakrknjeni klerikalci. Seveda so njihove puščice, polne strupa, naperjene predvsem proti komunistom. Sicer pa kdaj ni bilo tako?

Lotili so se rušenja enotnega sindikata slovenskih šolnikov, zagnajo se proti notnim slovenskim kulturnim in športnim organizacijam, zavrnili so pobudo za proslavo slovenskega kulturnega praznika, ki bi bila izraz vseh dobro mislečih Slovencev, prekinili so pogajanja za ljudsko občinsko upravo v Nabrežini, kakršno si želijo vsi tamkajšnji domačini, ščuvajo proti stvarnosti v SR Sloveniji in SFR

Jugoslaviji, klečeplazijo pred zahrbtnimi nasprotniki Slovencev in so pripravljene tudi lastno dušo prodati budiču samo da bi dobili še nekaj stolčkov, zavračajo enotne akcije za rešitev vprašan slovenske narodnostne skupnosti v naši deželi.

Se bi lahko naštevali, a že to, kar smo omenili zadostuje in prepričljivo dokazuje, da je pot, ki so jo ubrali, zgrešena.

V resnici ni to, kar sedaj počenjajo, nič novega. Je samo nadaljevanje tistega, so reakcionarni veljaki vselej počenjali, tudi tedaj, ko je bil slovenski narod obsojen na smrt.

Zaradi tega, kar počenjajo sedaj, si ne belimo las, saj smo prepričani, da se na tak način ne bodo izmotali iz štrene, v kateri so se znašli in da se bodo sami še bolj poglobili v osamljenost. Poudarjamo pa da to, kar počenjajo, škoduje koristim Slovencev. In prepričani smo, da tega velika večina njihove baze ne odobrava. *

Uporne Mačkolje

Ob 30-letnici požiga vasi

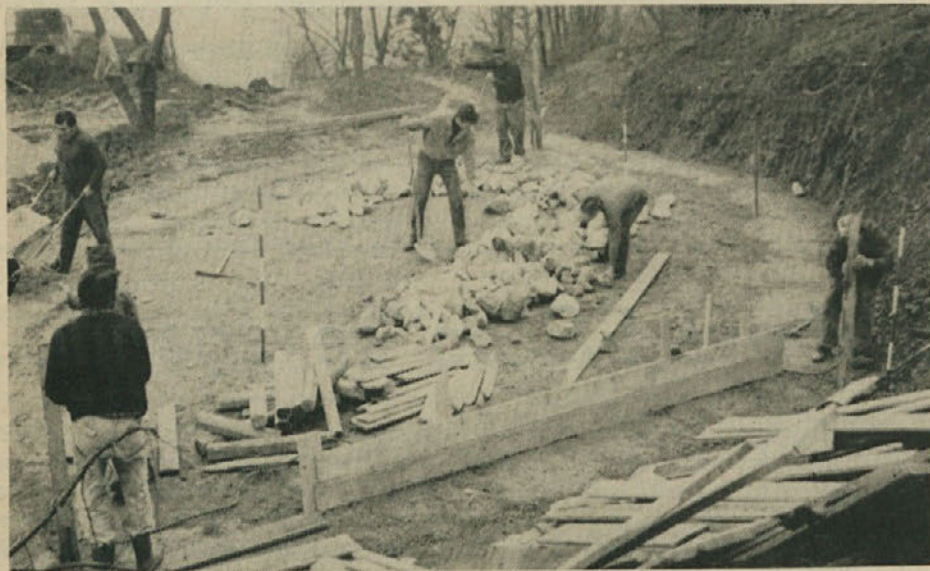
VIII.

Tovariš Cvetko Smotlak je bil organizacijski sekretar komunistične mladine. Zato sta bila z Ivanom Kermečem v tesnih stikih. S skupino deklet, med katerimi so bile Marija Purgerjeva, Gizela Purgerjeva, Dragica Smotlakova, Marija Šikova in druge, so sestavljali jedro komunističnega mladinskega gibanja. Delili so si naloge političnega in vojaškega značaja, ki so terjale velik čut odgovornosti in skrajno preciznost ter se udeleževali nevarnih akcij, ki so zahtevale veliko budnost, resnost in neomajno predanost.

Cvetku je bilo komaj petnajst let, ko so nacisti požgali Mačkolje. Skupno z drugimi se je zatekel v Drago. Zvečer se je priključil skupini vaščanov, ki se

zveze s partizani nismo našli. Tedaj nas je Alojz Štranj opoziril na nevarnost in povabil naj se odločimo ali do dem antifasistov se je takrat vrnilo domov. Med njimi sva bila tudi jaz in oče. Ostalih trinajst je pa dve uri kasneje padlo v zasedo v vrtači na Lipniku. A o tem je že pripovedoval tovariš Rudolf Olenik ki se je, edini, ranjenov ali naprej, toda neznano kam, brez cilja, morda v žrelo nacistov. Sva živ, vrnil v Mačkolje».

Doma je Cvetko z ostalimi nadaljeval delo vse do 16. avgusta 1944, ko so prišli Nemci v vas na splošno preiskavo («rastrellamento»). Iskali so Cvetkino sestro Dragico, ki je bila kurirka. Vse prebivalce so pognali na trg. «Vsem so pregledali dokumente — pravi Cvetko — tudi Dragici. A na njeni osebni izkaznici je bilo napisano

V Mačkoljah so začeli graditi spomenik padlim v NOB.

je odločila da pojde v partizane. «Pred odhodom, nadaljuje Cvetko svoje pripovedovanje, sem se vrnil domov, da bi preskrbel malo vina za tovariše. A Nemci so bili spet v vasi. Materi ni uspelo da bi me opozorila na nevarnost: nacist je bil že za njo s samokresom. Prijel me je za vrat in me stresel. A prav v tistem hipu se je razrušila streha požgane Olenikove hiše. Ženski kriki, ki so se tedaj dvignili, so priklicali nacistu, ki me je spustil. Seveda sem takoj izrabil priliko za beg in se bliskovito (seveda brez vina) vrnil k skupini odhajajočih. Poveljnik te skupine je bil Alojz Štranj. Do jutra smo hodili in se znašli na Kojniku. Vendar

ime «Carla». Zato niso razumeli, da jo imajo pred seboj. Nihče je seveda ni izdal. Obratno. Vaške žene so z zvijačo pomagale mladenki, da je pobegnila (poslale so jo po češplje ker da «so lačne», njo, ki da «je majmlajša».) Dragica se je od takrat vse do konca vojne morala skrivati po Goriškem in Vipavskem».

Vendar nacisti niso prizanesli družini. Odpeljali so očeta in brata in sicer v Socerb, nato na Kozino. Tja so pripeljali tudi pet kurirk iz Prebenega. Zaprli so vse v poslopje počitniške kolonije in tu so jih pustili celih šest dni brez hrane. Priporniki so bili priče nepopisno krutim dejanjem: takrat

so na primer zelo mučili Andreja Grahonjo iz Socerba, ki ni hotel izdati hčerke Milke, katero so nacisti iskali.

Očitno so tiste dni nacifašisti razpredli sistematično akcijo proti kurirski zvezi z namenom, da bi prestigli partizanom stike s prebivalstvom.

Iz Kozine so jetnike peljali na karabinjersko postajo na Opčine, kjer sta bili dve celici, vedno zelo natrpani antifasističnih borcev, čeprav so vsak dan nacisti odganjali nekatere neznano kam, druge pa postrelili.

Tudi pet kurirk iz Prebenega so ustrelili.

7. septembra so Cvetka premestili v stari miljski grad, njegovega očeta pa v miljsko šolo.

Nekega dne je Cvetku uspelo zbežati in sicer za časa alarma, ko so preplašene obhodne straže pustile za hip odprta vrata. Prišel je domov in se skrivil v vodnjak, ki je postal njegovo «bivališče» do osvoboditve. Vaščani so sicer za njegovo skrivališče vedeli, a so vedno molčali.

Za kroniko: tudi Grahonji iz Socerba ki je bil v istem zaporu s Cvetkom, je uspelo dan kasneje pobegniti, in sicer ko so ga Nemci pozvali naj si sam skoplje grob. Grahonja je začel kopati, a ko je opazil, da se stražniki medsebojno pogovarjajo od njega nekoliko oddaljeni, jo je urnih nog odkuril.

Iz pričevanj teh antifasistov se izoblikujejo zanimive strani zgodovine ene izmed naših antifasističnih vasi, ki so svoj odpor proti nasilnemu režimu sicer težko plačale, a brez katerega ne bi bila mogoča zmaga nad nacifašizmom.

Pogovarjali smo se z nekaterimi protagonisti odporništvu, ki so nam posredovali zanimive podatke, prepričani pa smo, da bi nam tudi drugi marsikaj zanimivega povedali.

Vsekakor se obračamo na vse, ki so voljni prispevati, da bi dragocene izkušnje in epizode ne šle v pozabo. Vabimo jih, naj bi nam pisali in posredovali vse, kar se spominjajo, da bi mogli ob obližnjem odkritju spomenika padlim borcem v Mačkoljah, izdelati čimpopolnejšo zgodovino delavskega in antifasističnega gibanja te vasi od leta 1921. do 1945.

JELKA GERBEC

DELO

glasilo KPI za slov. narod. manjšino
Direktor Marija Bernetič
Uredja uredniški odbor
odgovorni urednik:
Anton Mirko Kapelj
Uredništvo in uprava: Trst, Ul. Capitoline, 3 - telef. 744-046 - 744-047
Dopisništvo v Gorici: Ul. Locchi, 2
Letna naročnina 1.000 lir
Poštni tekoči račun: Tst 11/7000
Tisk: Tiskarna Riva, Trst, Ul. Torrebianca 12.